

memorii | jurnale

Marion Le Roy Dagen s-a născut în 1976, la Aiud, județul Alba. Locuiește în Toulouse și lucrează ca șef de serviciu în domeniul socio-educativ. Din 2015, este membră fondatoare a asociației franceze „Orphelins de Roumanie“ (AFOR), care-și propune să ajute persoanele adoptate născute în România să-și descopere originile.

Xavier-Marie Bonnot s-a născut în 1962, la Marsilia. Scriitor și realizator de filme documentare, este autorul volumelor: *La Dame de pierre* (Belfond, 2015, Premiul pentru cel mai bun roman francofon la festivalul de la Cognac; Pocket, 2016), *La Vallée des ombres* (Belfond, 2016), *Le Dernier Violon de Menuhin* (Belfond, 2017), *L'Enfant et le dictateur*, împreună cu Marion Le Roy Dagen (Belfond, 2018) și *Tombeau d'Apollinaire* (Belfond, 2018, Premiul pentru roman istoric).

MARION LE ROY DAGEN
XAVIER-MARIE BONNOT

COPIIUL ȘI
DICTATORUL

Traducere din franceză
de Marieva Ionescu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Iuliana Glăvan
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Andreea Dobreci, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

Marion Le Roy-Dagen și
Xavier-Marie Bonnot
L'enfant et le dictateur
© Belfond, un département
de Place des Editeurs, 2018
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2020, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Dagen, Marion Le Roy
Copilul și dictatorul / Marion Le Roy Dagen, Xavier-Marie Bonnot;
trad. din franceză de Marieva Ionescu. –
București: Humanitas, 2020
ISBN 978-973-50-6723-6
I. Bonnot, Xavier-Marie
II. Ionescu, Marieva (trad.)
821.133.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0723 684 194

*Protagoniștii acestei cărți și evenimentele
relatate fac parte din istorie.
Orice asemănare cu situații sau cu personaje
care au existat cu adevărat nu este
așadar întâmplătoare.*

„Un copil nu are niciodată părinții la care visează. Numai copiii fără părinți au părinți de vis.“ — Boris Cyrulnik

„Timpul nu cicatrizează rănilor făcute de timp.“ — Werner Aspenström

„Nu sunt nimic, știu, dar îmi compun nimicul cu bucățele din toate.“ — Victor Hugo

Prolog

Am întâlnit-o pe Marion printr-o întâmplare legată de munca mea. Tocmai terminase de filmat un documentar¹ și voia să scrie o carte despre propria viață. Să pună totul pe hârtie, fiindcă imaginile sunt trecătoare. O poveste despre suferințele ei, despre luptele ei, despre victoriile ei. Am ascultat-o pur și simplu, cu un nod în stomac uneori. Fetița abandonată și lăsată în voia istoriei, a istoriei „mari“, cea a dictatorilor care se adresează mulțimii de la balcon, mi-a adus aminte de copilăria tatălui meu, rămas orfan pe când germanii se năpusteau, lacomi, asupra Franței îngenunchiate. Mă gândesc câteodată că întâlnirea aceasta era inevitabilă și că un ciudat geometru face ca unele traiectorii să se intersecteze. Ceea ce e foarte bine. Tata fusese rănit de istorie, de viață și de memorie. Avea privirea celor care cunosc latura întunecată a umanității, care au trăit tot ce e mai rău. Un om dur și drept, la cheremul destinului care-i distruge pe cei pe care și-i alege drept victime. La fel ca Marion.

Despre Marion să spun mai întâi că are un chip frumos, armonios. Părul scurt, un ochi îi fuge puțin spre stânga, de parcă ar face un pas spre fața secretă a sufletului ei. Șarmul

1. *L'Enfant du diable* [Copilul diavolului], de Ursula Wernly Fergui, Kanari Films, 2014.

discret al unei seducătoare fără ostentație. Bărbia pătrată, exprimând energie, voință. Voința de a răzbi. Asta se citește pe fața ei copilăroasă. În privirea ei blândă, fermecătoare, în care dintr-odată pot să apară fantomele trecutului. Și-atunci ochii i se întunecă și devin nespus de triști, tăioși ca două lame, încât ai crede că e necruțătoare. Simți că încă n-a iertat totul, că nu s-a debarasat de tot ce-a fost, că nu s-a scuturat complet de zgura unei vieți cu un start nefericit. La fel ca tatăl meu. Și ea vorbește cu accentul acela pronunțat și foarte frumos din Toulouse, transmițând sinceritatea oamenilor care spun pe șleau ce gândesc. Aici ne asemănăm.

Trecutul lui Marion e compus din minciuni, din întrebări fără răspuns, din găuri negre. Azi, ea vrea să scrie, să vorbească, să povestească, să afle, să regăsească. O căutare de sine. Să pătrundă înapoi în istorie, să-și găsească locul potrivit. Graalul copilei abandonate. Fiindcă totul a început prost, și doar printr-un noroc Marion se află astăzi printre noi. A supraviețuit unui regim al vampirilor.

În 1976, anul când a venit pe lume Marion, România era condusă de un diavol, de felul celor pe care numai ideologiile totalitare sunt în stare să-i creeze: Nicolae Ceaușescu. Un sinistru comunist de carton. Un lup al Carpaților. Care zâmbeste, bonom, într-un decor de mucava în timp ce copiii, înarmați cu poezii și cântece, îl ridică în slăvi. Și care distruge, deportează, elimină, jefuiește, masacrează. Un șef de stat cu o figură obosită, pe care mai-marii lumii, de la De Gaulle la Sadat, intelectualii în căutarea stângii adevărate îl vizitează pentru că nu pare mai deloc aliniat URSS-ului și pentru că trebuie făcut tot ce se poate împotriva așa-zisei tabere staliniste. Numai că, iată, Ceaușescu îi înșală pe ai lui. Areopagul celor care dețin puterea se lasă cu bună știință dus de nas. Am putea spune, fără exagerare, că joacă o alba-neagra politică. Și nici nu trebuie să se

străduiască prea mult, căci nimeni nu vrea să vadă sau să audă. „Conducătorul“ își înfometează populația, comandă lucrări de construcție mai ceva ca ale faraonului Ramses. Și hotărăște să modeleze poporul după bunul său plac. România înregistrează un deficit demografic. Nici o problemă, se va interzice avortul. Indiferent de situație. „Faceți copii, o să se ocupe statul de ei“, proclamă conducătorul. Se nasc mulți copii. Cu cât mai mulți, cu atât mai bine. Nu e ușor să iubești, să flirtezi, să faci dragoste. E aproape un delict. Pilula contraceptivă, prezervativul, avortul: condamnate. Mii de copii sunt lăsați de izbeliște, ca niște rebuturi. Și ce dacă? Dictatorul cere să fie construite creșe în toată țara. Dictatorul are soluții pentru orice.

Însă în 1989 autocratul este executat. Împreună cu soția lui. În urma unui proces sumar. Și-au găsit moartea împreună, în curtea unei cazărmi din Târgoviște, în fața unui zid sordid. În ziua de Crăciun. Transmisă în direct, sau aproape, la televizor. Femeia sângerează abundant când medicul îi ia pulsul. El s-a prăbușit în genunchi, cu fața întoarsă și privirea pierdută. Presa se întrece în imagini scabroase. Iar lumea descoperă, printre fripturi, prăjituri, șampanie și varietățile cu sclipici de la televizor, toată amploarea crimei. Gropile comune, cele adevărate, precum și cele false, mizeria în care au trăit oamenii sub dictatură. Casele de copii transformate în adevărate azile ale morții. Micuții legați cu lanțuri. Murdari, malnutriți. Uitându-se în gol când sunt filmați. Cu ochi întrebători. Copii pustiiți pe dinăuntru.

Stând pe sofa în sufrageria unui apartament francez mic-burghez, Marion asistă la toată reprezentăția. Ciudat Crăciun. Luminițele din brad sclipesc ridicol. Dimineață, toți cei ai casei deschid cadourile, cutiile cu bomboane de ciocolată, își fac urări de Crăciun, dorințe mărunte, gesturi de afecțiune. Puțin stânjeniți totuși, din cauza evenimentelor

din țara unde s-a născut Marion. De la vârsta de 6 ani, fetița abandonată trăiește în sud-vestul Franței, împreună cu mama și tatăl ei adoptivi, care o îngrijesc și-i oferă toată dragostea lor. Robert și Édith sunt cei mai buni părinți din lume. Au făcut tot ce le-a stat în putință. Dar răul acela pe care fetița îl poartă undeva înlăuntru ei rămâne. S-a insinuat acolo încă de când s-a născut. Răul acela pe care-l vede la televizor, chiar când toți copiii se bucură de Crăciun, ea l-a trăit. N-a uitat nimic. Genul acesta de amintiri nu se șterg cum se șterge creta de pe tablă. Adopția, dragostea, coconul francez rezolvă multe lucruri, dar nu și pe cele esențiale. Nu și atunci când ești un copil al diavolului. Al celui care-și dă duhul în direct, în timp ce cravata îi zboară într-o parte și căciula de astrahan se rostogolește cât colo. Marion e sora copiilor pe care dictatura comunistă i-a distrus.

În ziua aceea de 25 decembrie 1989, Crăciunul e amar, ba chiar crud. Dar, într-un anumit sens, salvator. Pentru Marion, a venit vremea să-și caute originile, să găsească explicațiile răului.

Povestea începe în Transilvania. În vara anului 1975.

O iubire de tinerețe

În 1974, Teiuș este un oraș cu 5000 de locuitori, o așezare frumoasă, cuibărită între munții nu prea înalți și puțin bizari, în inima Transilvaniei, în județul Alba. Suntem departe de București, capitala, aflată în sud. Comunismul n-a golit încă de tot satele, pentru a-i strămuta pe țărani în localitățile din jur, în blocuri-falanstere, unde, chipurile, ar trebui să fie fericiți. De când Nicolae Ceaușescu și clanul lui au pus mâna pe România, excavatoarele au distrus jumătate din centrul istoric al Teiușului pentru a face loc așa-zisei modernități și socialismului. Avântul revoluționar. La periferie s-au ivit noi cartiere, asemănătoare cu niște cazărmi. Dar, într-un fel, Teiușul a avut noroc. Fiindcă la București întregul centru a fost ras, n-a mai rămas decât un uriaș șantier înecat în praf, un talmeș-balmeș de schelării ascuțite și drumuri pe care defilează la nesfârșit camioane. Spre gloria socialismului și a Conducătorului. La Teiuș, noul urbanism înseamnă șiruri de blocuri de beton, clădiri care n-au fost niciodată renovate și astăzi sunt în ruină. „Geniul Carpaților“, cum îl numesc ziarele de propagandă tipărite în culori pestrițe ce amintesc de ambalajele de bomboane, păstrează totuși destule clădiri vechi și frumoase, mai ales o catedrală, al cărei vârf se înalță deasupra carapacei formate din acoperișuri de țiglă roșie.

De-acum nici frumos, nici urât, Teiușul supraviețuiește, la fel ca multe alte locuri din România. Foamea face ravagii, în fiecare zi. Lipsurile s-au împământenit, dar nimeni nu se obișnuiește cu ele. Toată lumea muncește, dar nimeni nu câștigă nimic. Cozile din fața magazinelor alimentare se întind uneori pe o sută de metri. Oamenii așteaptă cu nerăbdare orice mărunțiș. Uneori așteptarea se lasă cu bătaie. Când Ceaușescu abia ajunsese la putere, totul mergea aproape bine în România, dar la începutul anilor '70 penuria s-a răspândit.

Teiuș are propriul club de fotbal, Rapid CFR, în prima divizie. Ca toată lumea, Ana Cotoară a auzit despre această echipă, dar, ca majoritatea tinerelor de vârsta ei, nu știe prea multe despre fotbal. Nu cunoaște regulile jocului și nici nu încearcă să le-nțeleagă. Chiar și pe vremea lui Ceaușescu, balonul rotund era o pasiune rezervată bărbaților. Virilă. Rapid Teiuș are o reputație foarte bună – în ciuda rezultatelor mediocre obținute în ultimele două sezoane –, jucătorii sunt un fel de vedete locale. Regimul îi răsfață. Totalitarismul agreează sportul, un alt opiu al popoarelor.

În acea zi de 10 august 1975, Ana are 17 ani. Se află la Teiuș împreună cu Tina, o prietenă de liceu. În curând vacanța se sfârșește. Ana se duce cu Tina să stea la coadă. Ca să cumpere un pic de carne, o mizerie, numai grăsime de porc și câteva zgârnciuri – 400 de grame de proteine animale pe lună, aceasta e cantitatea stabilită prin programul de alimentație științifică dorit și conceput de puterea comunistă. Pentru a acoperi sumele uriașe care s-au dus pe modernizarea frenetică a țării, Ceaușescu a făcut împrumuturi... pe care le rambursează exportând produsele obținute din agricultură. Populația e cocârjată și moare de foame. Mărfurile pleacă spre alte țări, în țările din blocul de Est al Europei. Dictatorul nu vrea să rămână cu datoriile.

Afară e o atmosferă apăsătoare, se apropie furtuna. Pe câmpurile care se văd în jurul Teiușului, porumbul s-a copt, secerișul orzului de primăvară și al grâului de iarnă s-a încheiat. Pământul își schimbă culorile. Toată lumea așteaptă toamna, fără să știe ce-o să aducă. Ana va renunța la liceu. Destinul îi deschide o nouă ușă. E îngrijorată și-și frământă geanta în mână. Poartă o cămașă de un verde spălăcit și pare răbdătoare – mai bine zis resemnată –, ceva ce în comunism se învață încă de la o vârstă fragedă. Prietena ei Tina îi scrutează fără-nctare pe oamenii din jur. Majoritatea au figuri blazate și privirea ștearsă. Cele două au 17 ani, râd din nimic. Niște bătrânele pline de riduri și-au prins în păr panglici colorate, sporovăiesc și râd cu gurile lor știrbe.

Ana e o fată frumoasă, subțire, distinsă, cu privirea uneori absentă. Adesea e luată drept țigancă, fiindcă are pielea mai închisă la culoare decât majoritatea. Nu-i place asta. Fiindcă să fii țigan, chiar și pe vremea lui Ceaușescu, e o infamie. Nu vrea să semene cu femeia cu părul prins în coc care stă la intersecția dintre strada Cloșca, strada care duce la gară, și strada Crișan. Știe ea bine fețele astea sfrijite, cu ochi vicleni, le găsești peste tot în România. N-a vorbit niciodată cu o țigancă. Aceasta ține în brațe un copil mic și cerșește cu voce plângăreată, oropsită, fără măcar să spună mulțumesc. Întinde mâna, ridicând din sprâncene. Anei i se pare un gest nerușinat.

— Ia uite, șoptește Tina. Vinde țigări.

— Serios? se miră Ana. Credeam că doar cerșește.

— Da' de unde. Nu l-ai văzut pe bărbat-su? Chiar lângă ea. Fii atentă la schemă.

Un tip burtos, purtând o haină jerpelită și o pălărie de piele decolorată, se preface că așteaptă pe cineva. Un trecător cu o sacoșă în mână se apropie de femeie și-i întinde

discret o bancnotă. Un semn din cap. Burtosul se apropie, un pachet de Kent trece rapid dintr-o mână în alta. Trecătorul pleacă de parcă nu s-a întâmplat nimic. Teoretic, piața neagră e interzisă și aspru pedepsită. Dar, ca în orice dictatură, rămâne la loc de cinste.

— Unii își permit să-și cumpere țigări! zice Tina cu un rânjel admirativ.

Ana dă din cap, indiferentă la aluzia pofcioasă. Ea n-are bani de cheltuit pe țigări.

Țigările sunt o avere. De multe ori, cei care le cumpără nici măcar nu le fumează ei; le dau la schimb pentru diverse servicii sau favoruri, ca mită. Un pachet poate să circule din mână-n mână, fără să fie fumat, săptămâni întregi. Folosește pe post de șpagă aproape oriunde – la doctor sau la funcționarul de la ghișeu, la dentist...

Ana urmărește tranzacțiile de la colț de stradă. Zâmbește trist. Coadă înaintează puțin. Mai sunt doar vreo zece metri până la alimentară. Izbucnește o ceartă, cam cu treizeci de persoane mai în spate. O femeie grasă se răstește la un bătrânel care a sărit rândul. Toată lumea râde de ei. Un bărbat mai tânăr profită ca să se fofileze și să mai câștige un metru.

— Ce-ți face iubițelul? întrebă Tina, cu vocea ei firavă și ușor târăgănată.

Ana își pleacă privirea.

— Bine. Astă-seară are meci cu Unirea Alba Iulia.

— Sigur o să câștige.

Ana l-a cunoscut pe Nicolae în urmă cu câteva săptămâni, în timpul vacanței. E din Teiuș. Un băiat drăguț, nu prea înalt, dar cu o privire irezistibilă. Blond, athletic. Zâmbet cuceritor, voce catifelată. Joacă mijlocăș ofensiv la Rapid CFR Teiuș, o vedetă printre băieții pe care-i cunoaște Ana. În secret, îi e tare drag. Simte fluturi în stomac de fie-

Cuþrins

Prolog	9
O iubire de tinereþe	13
Ana	27
Nicolae	35
Maria	42
Dupã treisprezece ani	51
Nãscutã... a doua oarã	60
Édith	67
Robert	73
Cel de-al treilea bãrbat	77
Casa de copii	84
Abandonul	91
Devenind franþuzoaicã	97
Adolescenþa	106
Întoarcerea la origini	113
Prima plecare: vara 1994	117
Ana (bis)	128
Regãsirea	134
O întâlnire decisivã	148
Pierre	153
Copiii diavolului	158
Întoarcerea la Alba Iulia	163
Aiud	167
În numele tatãlui	173
Nicolae (bis)	176
Epilog	183
<i>Mulþumiri</i>	191